

Bulk gegevens verzamelen is van alle tijden

Hield de BVD in de jaren tachtig mensen die op de Centrum Partij stemden in de gaten?

Uit BVD-documenten blijkt dat de geheime dienst in de vorige eeuw zeer uitvoerig de extreem-rechtse partij CP in de gaten hield. Hier was sprake van analoge bulkinterceptie waarbij ook niet aan de partij gelieerde personen het doelwit waren.

Op 21 maart vinden de gemeenteraadsverkiezingen plaats, maar ook het raadgevend referendum over de nieuwe Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (WIV 2017). Deze wet regelt het wettelijk kader van de inlichtingendiensten AIVD/MIVD. Tegenstanders omschrijven de nieuwe opsporingsmaatregel als de Sleepwet, een verwijzing naar de bulkinterceptie van het dataverkeer die mogelijk wordt gemaakt middels invoering van de WIV 2017.

Met bulkinterceptie wordt digitale data van elke burger verzameld, verdacht of niet. De overheid stelt dat ze in eerste instantie data van iedereen verzamelt, maar dat er vervolgens een schifting plaatsvindt. In de WIV 2017 wordt bulkinterceptie om die reden OOG-interceptie genoemd, wat staat voor Onderzoeks Opdracht Gerichte interceptie. Met de benaming OOG-interceptie willen de diensten aangeven dat zij weliswaar de data van iedereen verzamelen, maar die niet allemaal bewaren en bestuderen.

Voorbeelden hiervan blijven abstract. Wordt alle data van elke inwoner van de Haagse Schilderswijk verzameld, of van mensen die communiceren met Rusland of Jemen, lid zijn van politieke partijen als Denk en Forum voor de Democratie? De WIV 2017 is vorig jaar door het parlement aangenomen en staat in de startblokken, maar eerst wordt de uitslag van het referendum afgewacht. Er is dus nog geen sprake van dagelijkse praktijk, of toch wel?

Communisten in het vizier

Tijdens de Koude Oorlog werden leden en sympathisanten van de Communistische Partij Nederland (CPN) in de gaten gehouden. De Binnenlandse Veiligheidsdienst (BVD), voorloper van de AIVD,

verzamelde lijsten van mensen die betrokken waren bij die partij of organisaties van communistische signatuur. Abonneeregistraties van partijkrant *De Waarheid* werden bemachtigd, ledenlijsten van lokale afdelingen van de CPN en andere registers. Kortom, van personen die op de een of andere manier er openlijk voor uitkwamen dat zij sympathiseerden met de CPN.

Deze mensen wilden natuurlijk niet door de BVD bespioneerd worden, maar hun lidmaatschap of abonnement toonde een zekere mate van betrokkenheid, interesse en affiniteit met de communisten. Dit wil niet zeggen dat de aandacht van de inlichtingendiensten geoorloofd was, want de CPN en verschillende maatschappelijke organisaties waren legale organen die onderdeel uitmaakten van de Nederlandse samenleving.

In het verleden, maar ook thans met de WIV 2017, konden de inlichtingendiensten individuen en organisaties in de gaten houden die een gevaar vormden voor de democratische rechtsorde. Na de Tweede Wereldoorlog werd het communisme als een gevaar gezien en dus hadden de CPN en gelieerde organisaties de bijzondere aandacht van de BVD. Vandaar dat de inlichtingendienst alle aan het communisme gelieerde personen in het vizier hield.

In dat opzicht verandert er niets met de nieuwe wet. Maar met bulkinterceptie wordt echter breder gekeken door de AIVD. Natuurlijk wordt geprobeerd alle data van leden of sympathisanten van bijvoorbeeld een netwerk van Syriëgangers te verzamelen. Bulkinterceptie is dan ook bedoeld om daadwerkelijk alle data van bepaalde personen te verzamelen, met name over zaken die misschien niet zijn onderschept middels het aftappen van individuen en organisaties.

Bulkinterceptie omvat echter niet alleen verdachten, maar ook volstrekt onbekenden die misschien alleen maar langs het huis van de verdachte lopen. AIVD-directeur Bertholee: "Stel dat het huis aan de overkant van de straat verdacht is. Dan zie ik mensen door de straat lopen. Ik kan er niks aan doen, maar ik zie ze. Zowel in m'n hoofd als in het observatierapport komen ze niet meer voor: ik mik ze er onmiddellijk uit." [NRC, 04-02-18]

Centrum Partij bespioneerd

Worden passanten die langs een verdacht object lopen daadwerkelijk uit het observatierapport verwijderd? De BVD hield in de jaren '80 van de vorige eeuw de extreem-rechtse Centrum Partij (CP), en naderhand de extreem-rechtse CD en CP86, in de gaten. Via openbaarheidsverzoeken heeft Buro Jansen & Janssen verschillende documenten in handen gekregen van het omvangrijke dossier van de CP dat in het bezit is van de inlichtingendiensten.

Naast krantenartikelen, flyers, posters en partijblaadjes bevinden zich tussen de documenten allerlei stukken die duiden op een grote inlichtingenoperatie binnen de politieke partij. Verslagen van zowel publieke als besloten partijbijeenkomsten, notulen van vergaderingen en zelfs brieven. De CP werd zeer nauwlettend in de gaten gehouden omdat de partij een gevaar zou vormen voor de democratisch rechtsorde.

Het bespioneren van een politieke partij als de CP roept, net zoals het bespioneren van de CPN in de jaren '50 – '80, vragen op over de rechtmatigheid daarvan en in hoeverre er sprake kan zijn van het vormen van een bedreiging van de rechtsorde door een politieke partij.

Er is echter meer aan de hand. In het kader van de analoge bulkverzameling door de BVD bij haar onderzoek naar de CP heeft de dienst ook gekeken naar de kiezers op die partij. Zoals tijdens de raadsverkiezingen van 16 mei 1984 in de Rotterdamse deelgemeenten Prins Alexander, IJsselmonde en Charlois.

Tussen de documenten bevinden zich overzichten van de 'voorlopige uitslag deelgemeenteraadsverkiezingen deelgemeente Prins Alexander' per stemlokaal (stembureau). De BVD wist op die manier bijvoorbeeld dat 16 mensen bij stemlokaal 216 op het Varnasingel 201 op de CP hadden gestemd. In hoeverre er in het BVD-dossier van de CP meer documenten van kiezers, zoals bijvoorbeeld individuele stembiljetten, zitten, is niet duidelijk. De archieven zijn zeer beperkt openbaar.

Kiezers zijn misschien wel sympathisanten van een partij, maar niet noodzakelijk daarbij betrokken. Eens in de zoveel jaar stemmen ze op de CP, maar hun relatie hoeft niet verder dan dat te reiken. Ze zijn te vergelijken met de door Bertholee in de *NRC* aangeduide mensen die op straat langs een observatiepost lopen, maar blijkbaar zijn hun stemgegevens niet 'weg gemikt'. Die zitten ruim dertig jaar later nog

steeds in het dossier.

De beperkte kennis over het CP-dossier van de BVD en de hoeveelheid verzamelde data die daarin is opgenomen en niet zomaar te herleiden valt uit interne notulen en brieven, roept de vraag op of burgers in 1984 ook hun stem in vrijheid en anonimiteit konden uitbrengen. Welke rol speelde de inlichtingendienst binnen de CP, hoeveel kennis had zij van niet-leden en betrokkenen, maar ook van hun kiezers? Welke invloed heeft de operatie van de BVD gehad op het functioneren van de CP? Vormde de CP een bedreiging van de rechtsorde of was het de BVD?

Bulkinterceptie omvat meer dan je denkt

In de tijd van Big Data en Open Data wordt het steeds gebruikelijker dat gegevens van stembureaus openbaar worden gemaakt zodat voor iedereen inzichtelijk wordt hoe de stemming in een buurt is verlopen. Zo zijn de definitieve verkiezingsuitslagen van de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen van 2010 op internet terug te vinden.

Die ene stem op de Nederlandse Moslim Partij (NMP) bij stembureau 5, Springerstraat 340, is voor iedereen duidelijk. Ook pamfletten, sociale media gegevens en krantenartikelen over deze partij zijn op internet te raadplegen. De NMP-kiezer is misschien wel gelokaliseerd als zijnde woonachtig in de omgeving van stembureau 5 in Rotterdam, maar de persoon in kwestie heeft in vrijheid en anonimiteit zijn stem op het biljet doen laten gelden.

Uiteraard is bij bulkinterceptie ook de willekeurige voorbijganger doelwit van de inlichtingendiensten. Daar hoeven de diensten in principe geen bulkinterceptie voor in te zetten. De willekeurige voorbijganger die op internet een *like* uitdeelt, een positieve of negatieve reactie levert, zijn stem geeft aan de partij, zijn wel degelijk het doelwit van bulkinterceptie. De analoge bulkverzameling van de BVD met betrekking tot de Centrum Partij in Rotterdam maakt dat duidelijk.

[In bulk gegevens verzamelen is van alle tijden \(pdf\)](#)

[Gehele Observant #71 Niet Transparante Overheid en Wetenschap \(pdf\)](#)

[BVD documenten deelgemeenteraadsverkiezingen 1984](#)